

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam és Jogtudományi Kar
Politikatudományi Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Mándi Tibor

Tézisgyűjtemény

Lakatos Júlia

**A LIBERÁLIS DEMOKRÁCIA KÉT ELEME KÖZÖTTI FESZÜLTSÉG ELMÉLETE ÉS
ANNAK MEGJELENÉSE ORBÁN VIKTOR BESZÉDEIBEN**

DOI azonosító: 10.15476/ELTE.2024.344

TARTALOM:

1.	A disszertáció problémafelvetése	3
2.	A dolgozat felépítése	5
3.	Módszertani összefoglaló	6
4.	A kutatás eredményei	8
5.	Hivatkozások	10
6.	A disszertációhoz kapcsolódó konferencia-előadások és publikációk	11

1. A disszertáció problémafelvetése

A disszertáció mottója, egyben kiindulópontja, hogy “A demokrácia és a liberalizmus addig marad együtt, míg világos, hogy a liberális demokrácia két elemre támaszkodik, hogy mindkettőt igényli” (Sartori, 1999:169). Ez a felfogás azonban mára nem evidens, a liberális demokrácia szinte a demokrácia szinonimájává vált, a két alkotóelem a történelem végével “összeforrt”, a demokrácia csupán egyfajta lehet, mégpedig liberális (Fukuyama, 1992). Csakhogy a liberalizmus és a demokrácia nem természetes szövetségesek. Viszonyuk hol konvergál, hol divergál. Mindig is aláföle rendeltségi viszonyban léteztek, sosem voltak egyenrangúak, és kezdettől fogva feszültség volt közöttük, hiszen számos tekintetben ellentmond egymásnak a két fogalom. Ugyan elméletileg lehetséges a két elem közötti egyensúlyi állapot, mi több a második világháborút követően közel két évtizeden át meg is valósult egyfajta egyensúly, a liberális és demokratikus elemek egymáshoz való viszonya történelmileg inkább váltakozó egyensúlytalansági helyzetekként jellemezhető, ami a mindenkori politikai hegemonián, illetve a domináns politikatudományi paradigmán alapult.

Az ezredfordulót követően két párhuzamosan futó jelenségnek lehettünk tanúi világszerte. Politikailag megbomlott a két elem egyensúlya, és a demokráciáról szóló diskurzusban egyre több országban a liberális dominancia helyett a demokratikus elemek kerültek előtérbe. A mainstream demokráciaelmélet azonban “összezárt” a liberális dominanciájú demokrácia paradigmája mellett, és a politikai változásokat a populizmus erősödéseként, a demokratikus visszacsúszás (democratic backsliding) jelének tekinti (Greskovits, 2015; Plattner, 2015; Mechkova – Lührmann – Lindberg, 2017). Magyarország, Orbán Viktor 2010 óta tartó kormányzásával, ennek a politikai folyamatnak a tankönyvi példájává vált, különösképp a 2014-es tusnádfürdői beszédét követően, amelyben bevezette az illiberális állam fogalmát. Az, amit a politikatudomány a populista pártok, illiberális vezetők megerősödéseként azonosított, a két elem viszonyának változására adott politikai válasz, ami később az illiberális demokrácia vs. liberális demokrácia konfliktusban csúcsosodott ki. Erre a jelenségre reflektálva, a demokratikus visszacsúszás elmélettel szemben, az utóbbi években megerősödött egy alternatív megközelítés a diszciplínán belül, amely a populizmus, vagy az intézményi változások helyett a liberális demokrácia két elemének viszonyát vizsgálja. Ezt nevezem feszültség-elméletnek, s disszertációm azzal foglalkozik, miként jelent meg Magyarországon ez az irányzat. Úgy vélem, hogy habár számtalan kísérlet született az utóbbi években az Orbán-rendszer

leírására (Magyar, 2015; Bozóki-Hegedűs, 2017; Körösenyi, 2019), a liberalizmus-demokrácia viszony belső feszültségének vizsgálata mégis alultárgyalt Magyarországon.

Annak érdekében, hogy megválaszoljam miként jelent meg Magyarországon ez a megközelítés, disszertációm egy elméleti és egy empirikus részből áll. Az elméleti rész bemutatja a “klasszikus” vagy mainstream feszültség-elméleteket, amelyek a liberális demokráciákon *belül* keletkeznek (illiberalizmus, populizmus, hibrid rezsimek), továbbá az újonnan megjelenő alternatív-feszültségelméletet, amit a liberális demokrácia két torzulásának is szokás nevezni (túlzott demokrácia és nem demokratikus liberalizmus). Ezt követően rámutat a politikatudományi paradigmák demokráciaformáló szerepére, s arra, miképpen változott meg a liberalizmus és demokrácia nemzetközi és magyar viszonyrendszere 1990 után. Ez utóbbi alfejezet teremti meg a történeti kontextust disszertációm empirikus részéhez, amely egy esettanulmány keretében vizsgálja, miként jelent meg a liberalizmus-demokrácia feszültség Orbán Viktor 2014-2022 közötti tusnádfürdői beszédeiben. Az esettanulmány kiindulópontjaként azért a 2014-es tusnádfürdői beszédet választottam, mert az illiberális kifejezés alkalmazása tekinthető a két elem közötti feszültség kiéleződés első hivatalos megnyilvánulásának. Úgy vélem, hogy az illiberális rendszer meghirdetése fordulópont a két elemhez való viszonyulás kapcsán, és nem csak a nemzetközi és hazai közvélemény megváltozása miatt, hanem azért, mert a miniszterelnök megkísérelte “rendszerbe” helyezni, a korábbi mozaikos utalásait a két elem viszonyáról. Ennek megfelelően disszertációmban két állítást teszek az elméleti és empirikus részekre vonatkozóan:

1. A mainstream demokráciaelméleti narratíván belül kialakult egy olyan – önálló iskolának nem nevezhető – irányzat, amely a liberális demokrácia válságát a két elem belső feszültségének megváltozásából írja le.
2. Orbán Viktor ismeri a nemzetközi feszültség-elmélet irodalmát, és integrálja “politikai gondolkodásába”, politikai céljaira adaptálva azt.

Állításaim tesztelésére esettanulmányomban a liberális demokrácia két alkotóeleméhez való viszonyának szempontjából vizsgálom a már említett beszédeket. Az esettanulmányból kiderül, hogy Orbán Viktor beszédeiben a liberális demokrácia kritikája nem illiberális, a kifejezés klasszikus politikatudományi értelmében, hanem antiliberalis, azaz politikai alapon bírálja a

liberális demokrácia liberális túlsúlyát, valamint az ezt a megközelítést képviselő elitet. Ha azonban az illiberalizmusnak a szakirodalmi áttekintésben bemutatott újabb értelmezéseiből indulunk ki (Laruelle, 2022), akkor mégis megállhat az illiberális jelző, a beszédek posztliberális jellege miatt. A beszédelemzés arra is rámutat, hogy felfedezhető a feszültség-irodalom hatása a beszédeken. A klasszikus feszültség-irodalomtól abban tér el megközelítése, hogy a mainstream feszültség irodalom esetében sosem kerül végletesen szembe egymással a két elem, a tudományos irodalom az arányok megváltozására, és az ebből születő torzulásokra hívja fel a figyelmet (illiberalizmus/túlzott demokrácia és nem demokratikus liberalizmus), de nem akarja az egyik elem dominanciáját kiiktatni, és lecserélni a másikkra, sokkal inkább a két elem egyensúlyának finomhangolását szorgalmazza. Korrekció helyett Orbán Viktor egy elit, és rendszerváltást javasol, ami végső soron abból ered, hogy politikusként értelemszerűen politikai választ nyújt, nem pedig elméletit. E tekintetben úgy vélem, hogy a hazai politikatudománynak feladata van, hogy ne csak az illiberális torzulással foglalkozzon, hanem annak párjával is.

2. A dolgozat felépítése

A disszertáció bevezetőjét követően bemutatom a kutatás számára releváns szakirodalmat (2. fejezet), valamint annak kiválasztási szempontjait (2.1). A vizsgált szakirodalom két kategóriára oszlik, az elsőben a liberális demokráciát érő kihívás általános értelmezésének különböző narratíváit (2.2), az illiberalizmus, a populizmus, illetve a hibrid rezsim elmélet irodalmát ismertetem. A második kategóriában az alternatív feszültség-elméleteket mutatom be (2.3). Ebben a részben foglalom össze a két elem közötti egyensúly megváltozására vonatkozó irodalmat, így a túlzott demokrácia és a nem demokratikus liberalizmus elméleteit. A szakirodalmi összefoglalásra építve, a liberalizmus és demokrácia változó nemzetközi viszonyrendszeréről szóló fejezetben (3. fejezet) elsőként a tranzitológiai paradigma és a történelem vége elmélet demokráciaformáló hatását mutatom be (3.1), azaz azt, hogy a geopolitikai erőviszonyok átalakulásával (3.2) a liberális demokrácia ideológiai ellenfél nélkül maradt (3.3), így a feszültségek a liberális demokrácián *belül* éleződtek ki. A fejezet záró részeként rámutatok arra, hogyan vezetett a feszültség kiéleződése világszerte a történelem visszatéréséhez (3.4). A 4. fejezetben bemutatom a liberalizmus-demokrácia feszültség kiéleződésének magyarországi kontextusát, így a Fidesz korai demokrácia kritikáját (4.1), valamint a 2002 utáni rendszerszintű átalakítási kísérletének kiváltó okait (4.2). Ennek a fejlődési folyamatnak a bemutatását követően térek rá disszertációm empirikus részére, az

Orbán Viktor tusnádfürdői beszédeit vizsgáló esettanulmányra (5. fejezet). A beszédekben a liberális demokrácia két alkotóelemének megjelenését vizsgálom, valamint azt, hogy milyen módon viszonyulnak a beszédek a szakirodalomban bemutatott alternatív elméletekhez. A magyar példa zárórészeként összegzem a beszédekből kirajzolódó célokat és szemléletet (5.3), amelyet a konklúzióban elhelyezek a liberális és demokratikus elemek közötti feszültség általános elméletében (6. fejezet).

3. Módszertani összefoglaló

Kutatásom kvalitatív módszertanra épül, másodlagos irodalomfeldolgozással és politikusi beszédek tartalomelemzésével. Realista-analitikus szemléletű, amely törekszik a politika létező világának megismerésére és megértésére (Körösenyi, 2019). Ezért vizsgálom, miként reflektál a politika a demokráciaelméleti paradigmákra.

Az elméleti alátámasztáshoz hozzájáruló másodlagos irodalomfeldolgozás célja, rámutatni arra, hogy alapvető fogalmi kérdéseket teljesen másként interpretálnak a liberális demokrácia hívei, valamint azok, akik a demokratikus elemek dominanciáját favorizálják a liberális elemekkel szemben. Ez nagymértékben hozzájárul a különböző demokrácia értelmezések kialakulásához, s ahhoz, hogy a két fél nem tud konszenzusra jutni a demokrácia kívánatos jellegéről.

A kutatás számára releváns irodalom két kategóriára oszlik. A liberális demokráciákat érő kihívásokkal foglalkozó szakirodalomra (illiberalizmus, populizmus, hibrid-rezsimek), valamint az ettől független, alternatív feszültség-elméletekre, amelyek a liberális demokrácián belüli feszültséget vizsgálják. Az első kategória kapcsán fontos megjegyezni, hogy a szakirodalmi áttekintés terjedelmi okokból kifolyólag értelemszerűen nem vizsgálja a komplett demokráciaelméleti irodalmat a kelet-európai rendszerváltásoktól napjainkig. Ehelyett oly módon csoportosítottam a vizsgált irodalmat, hogy tükrözze a különböző konfliktus forrásokat, amelyeket egy adott időszakban a politikatudomány veszélyesnek tartott a demokráciára nézve. Ez a csoportosítás abból indul ki, hogy a 90-es évek demokratikus átmeneteitől kezdve mindig voltak aggályok a demokráciák fennmaradásával kapcsolatban. Nem volt evidencia, hogy az új demokráciák konszolidálódnak majd. Az idő elteltével azonban újabb és újabb kihívásokat azonosított a politikatudomány. Ahelyett, hogy lineárisan végigvive bemutatnám a különböző

iskolák és paradigmák létrejöttét, legfontosabb szerzőit, és tartalmát, inkább három fő “gócpontot” járok körül. Az illiberalizmus, a populizmus, és a hibrid rezsimok problémáját. A három probléma messze nem egyforma, ha csak az illiberalizmust és a populizmust vesszük, jelentéstartalmuk például az idők során nagy mértékben átalakult. A szakirodalmi áttekintés e tekintetben arra is rámutat, hogy a fogalmi interpretációk is változnak, ahogyan egyre több tapasztalattal rendelkeznek a kutatók egy jelenségről. Mindez hozzájárul az uralkodó politikatudományi paradigmák demokráciaformáló szerepének megértéséhez, s annak szemléltetéséhez, miként változott meg a liberalizmus és demokrácia viszonyrendszere 1990 után.

Esettanulmányom a magyar példán keresztül vizsgálja a liberalizmus-demokrácia feszültség kiéleződését Orbán Viktor beszédeinek elemzésével. Az elemzés során Orbán Viktornak a Bálványosi Szabadegyetemen elhangzott beszédeit vizsgálom 2014-től 2022-ig. Mivel a beszédek visszatérő módon foglalkoznak a liberális demokrácia állapotával, úgy vélem alkalmasak az alternatív feszültség-elméletek megjelenésének vizsgálatára. Fontos továbbá az is, hogy mivel Orbán Viktor 2010 óta megszakítás nélkül kormányzati pozícióból politizál, ez a folytonosság egyfajta koherenciát kölcsönöz a beszédeknek. Habár a választási kampányok, illetve a választások kimenetele befolyásolják a beszédek tartalmát, szerkezetileg hasonló, “kiszámítható” beszédeket eredményez a helyzet, amely minden más rendszeresen ismétlődő beszédénél alkalmasabbá teszi ezeket állításaim ellenőrzésére. Azt, hogy az esettanulmány kizárólag Orbán Viktor beszédeire, illetve a magyar példára koncentrál, és nem nemzetközi összehasonlító elemzés, az indokolja, hogy Orbán Viktor tekinthető az egyetlen politikai vezetőnek, akinél az illiberális politizálás a demokrácia természetét érintő gondolkodással társult.

Vizsgálatom során kizárólag hivatalos beszédek írásbeli leiratát elemeztem, ez részben a vizsgálat lehatárolását szolgálja, részben pedig az indokolja, hogy “tudatos”, stratégiaileg átgondolt megnyilvánulásokat kerestem, amelyek adott esetben politikaelméleti reflexiókét szolgálnak. A tartalomelemzés során, azonosítottam a beszéd fő üzeneteit, valamint azt, hogy érvényesek-e a vizsgált kérdések az adott beszédre, azaz szerepel a liberalizmus vagy a demokrácia kifejezés benne, és amennyiben igen, milyen módon. Mivel a politikus beszédével is cselekszik, beszédeinek szövegéből kiolvasható annak jelentősége, tétje (Szabó, 2016). Ezért a beszédekben fellelhető mintázatok alapján az esettanulmány utolsó alfejezetében összefoglalom a beszédekből kirajzolódó célokat és szemléletet.

4. A kutatás eredményei

Disszertációm legfontosabb eredményei a következők:

1. Kutatásom igazolta az alternatív-feszültségelméletek jelenlétét a demokráciaelméleti diskurzusban. A másodlagos irodalom feldolgozás rámutatott arra, hogy az alternatív feszültségelméletek – a túlzott demokrácia és a nem demokratikus liberalizmus – gyökerei közösek, egyfajta reakció a liberális demokrácia liberális elemének dominanciájára, empátia hiányára. A jelenségre adott válaszok azonban nagyon is eltérők, ami rámutat arra, hogy a demokrácia deficit sokféleképpen nyilvánulhat meg (pl. illiberalizmus és nem-demokratikus liberalizmus). Miközben az alternatív feszültség-elméletek sok tekintetben átfedésben vannak a liberális demokrácián belüli feszültségek megnyilvánulásaival (illiberalizmus, populizmus, hibrid-rezsimek) mégis egy fokkal érzékenyebb elemzést tesznek lehetővé, ugyanis reflektálnak a liberális demokrácia két eleme közötti feszültségre, míg a “hagyományos” elemzések csupán a liberális demokráciával való szembefordulást tudják regisztrálni, de nem jutnak a jelenség mélyére. Mivel a (liberális) demokráciát a liberalizmussal, a liberális elemmel azonosítják, ezért nem tudnak mit kezdeni a demokratikus elem kritikai szerepével, pusztán negatív, ártó szándékot látnak benne, nem pedig valamiféle reflexiós, korrekciós kísérletet.

2. A másodlagos irodalomfeldolgozáshoz kötődő, a liberalizmus és demokrácia változó viszonyrendszerének vizsgálata rámutatott arra, hogy a liberális demokrácia belső feszültségének kiéleződése nem csupán a demokráciaelméleti paradigmák változásának következménye, hanem hogy a tudományos paradigmák a politikára is kihatással vannak. Így a jelenleg meghatározó paradigmán belül eltérő demokrácia képek csapnak össze, amely vita a politika térréjébe is átszivárog.

3. Az elméleti részre épülő esettanulmány igazolta disszertációm második állítását is, miszerint Orbán Viktor ismeri a nemzetközi feszültség-elmélet irodalmát, és integrálja “politikai gondolkodásába”, politikai céljaira adaptálva azt. Erre utal például a nem-demokratikus liberalizmus kifejezés beemelése a liberális demokrácia helyzetének tárgyalásába, ami túlmegy a liberalizmus kritikán és rácsatlakozik egy létező politikatudományi diskurzusra.

4. Az esettanulmány beszédelemzése alapján a liberális és demokratikus elem elméleti megalapozása akkor erősödött, amikor a környezeti feltételek kedvezőek voltak a Fidesz számára, vagy úgy érezték pozíciójuk stabil, illetve esetenként, amikor mobilizálni kellett egy esedékes választást megelőzően, és akkor szorult háttérbe, amikor a (nemzetközi) konfliktusok élesebbé váltak, vagy a pozíciójukat kevésbé érezhették stabilnak. A vizsgált beszédekből kirajzolódik, hogy Orbán Viktor a hatalompolitikai rendszerek fenntarthatóságát a “pénz, ideológia, szavazat” hármasának biztosítottságában látta. Az esettanulmány alapján látható, hogy akkor erősödött meg az “ideológiai” elemről való értekezés, amikor a másik két elemet adotttnak vette a Fidesz politikai közössége.

5. A beszédek pragmatizmusa ellenére a vizsgált beszédekben Orbán Vikornak a viszonyulása a liberalizmushoz/liberális demokráciához végig konzisztens.

6. Az esettanulmány rávilágít arra, hogy Orbán Viktor beszédeiben a liberális demokrácia kritikája nem illiberális, a kifejezés klasszikus politikatudományi értelmében, hanem antiliberális, azaz politikai alapon bírálja a liberális demokrácia liberális túlsúlyát, valamint az ezt a megközelítést képviselő elitet.

7. Ha az illiberalizmusnak a szakirodalmi áttekintésben bemutatott újabb értelmezéseiből indulunk ki, akkor azonban megállhat az illiberális jelző, a beszédek posztliberális jellege miatt. Ezt azonban fontos kiegészíteni a szakirodalmi áttekintés azon megállapításával miszerint az illiberális demokrácia definiálása és megítélése idővel megváltozott. Egyrészt részben elszakadt az eredeti klasszikus értelmezéstől, másfelől inkluzívabb, megengedőbb lett. Az új irányzatok érzékenyebbek az illiberalizmus reflexiós, kritikai jellegére, nem tolják bele a liberalizmus kritikát automatikusan a populista, autoriter értelmezési keretbe. A beszédek visszatérő kulturális, geopolitikai, és kolonizációs liberalizmus kritikája ilyen értelemben beleillik az illiberalizmus újfajta értelmezési keretébe.

8. Miközben beszédeiben Orbán Viktor törekszik arra, hogy elméleti megalapozást adjon az illiberális demokráciának, hol hatalompolitikai rendszerként, hol korszakként, hol államelméleti, vagy politikaelméleti modellként hivatkozik az alternatív értelmezési kísérletére, olykor pedig, ha nem is explicit módon kimondva, de ellen-ideológiaként. Ez tükrözi azt, hogy habár a bemutatott

építkezési folyamat tudatos, az mégiscsak egy politikai-ideológiai útkeresési folyamat. Az illiberalizmusra vonatkozó vegyes fogalomhasználaton túl, a beszédek, adott esetben egyes beszédeken belül is ingadoznak a liberalizmus, illiberális demokrácia stb. kifejezések politikai, illetve politikatudományi értelemben történő alkalmazása között, a beszéd céljainak megfelelően.

9. A liberális és demokratikus elemek kifejtése közül jóval erősebb a liberális elem kritikájának kifejtése. Miközben kiderül a beszédekből, hogy a két elem egyensúlyát a demokratikus irányba kívánnák elmozdítani, a beszédek adósak maradnak annak mélyebb körvonalazásával, hogy milyen volna egy “demokratikusabb”, azaz kevésbé liberális demokrácia. A demokratikus elem a legtöbb esetben a kereszténydemokrácia értékeivel van azonosítva, illetve a liberális értékek, és politika ellentétéként jelenik meg. Miközben az illiberális demokrácia fogalom kifejtésének fejlődése világosan nyomon követhető az évek során, látszik az is, hogy a másik elemre vonatkozó definíció messze nem teljes.

10. A szakirodalmi áttekintésben bemutatott klasszikus feszültség-irodalomtól abban tér el a vizsgált beszédek megközelítése, hogy a mainstream feszültség irodalom esetében sosem kerül végletesen szembe egymással a két elem, a tudományos irodalom az arányok megváltozására, és az ebből születő torzulásokra hívja fel a figyelmet (illiberalizmus/túlzott demokrácia és nem demokratikus liberalizmus), de nem akarja az egyik elem dominanciáját kiiktatni, és lecserélni a másikra, sokkal inkább a két elem egyensúlyának finomhangolását szorgalmazza. Korrekció helyett Orbán Viktor egy elit, és rendszerváltást javasol, ami végső soron abból ered, hogy politikusként politikai választ nyújt, nem pedig elméletit.

5. Hivatkozások

Bozóki András – Hegedűs Dániel (2017): Kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsim a rendszertipológia tükrében. *Politikatudományi Szemle*, 2017/2, 7-32.

Fukuyama, Francis (1992): *The End of History and the Last Man*. Free Press.

Greskovits Béla (2015): The Hollowing and Backsliding of Democracy in East Central Europe. *Global Policy*. 6 (1). 28-37.

Körösényi András (2019): *Manipuláció és demokrácia*. Gondolat Kiadó.

- Laruelle, Marlene (2022): Illiberalism: A Conceptual Introduction. *East European Politics*. 38 (2). 303-327.
- Magyar Bálint (2015): *A posztkommunista maffiaállam*. Noran Libro, Budapest.
- Mechkova, Valeriya – Anna Lührmann – Staffan I. Lindberg (2017). “How Much Democratic Backsliding?” *Journal of Democracy*. 28 (4). 162–69.
- Plattner, Marc F. (2015): Is Democracy in Decline? *Journal of Democracy*. 26 (1). 5-10
- Sartori, Giovanni (1999): *Demokrácia*. Osiris kiadó.
- Szabó Márton (2016): *Diszkurzív politikatudomány. Bevezetés a politika interpretatív szemléletébe és kutatásába*. Osiris Kiadó, Budapest.

6. A disszertációhoz kapcsolódó konferencia-előadások és publikációk

Konferenciák

- ELTE ÁJK Jog-és Politikaelméleti konferencia, 2024: Posztliberális illiberalizmus?
- ELTE ÁJK Jog-és Politikaelméleti konferencia, 2024: Pártdominancia Európán kívül: a japán modell.
- MPTT vándorgyűlés 2023: Háború és béke a magyar demokrácia-vita árnyékában.
- MPTT vándorgyűlés 2022: Megváltoztatható a rendszer? A plebiszciter vezérdemokrácia és Donald Trump.
- MPTT vándorgyűlés 2021: Az orbáni konfliktuskezelés logikája.
- MPTT vándorgyűlés 2019: A 68-as hagyomány újragondolása az amerikai konzervatív elméletekben.
- Politológus doktoranduszok konferenciája 2018: Egy differenciált demokrácia. Úton egy precízebb értelmezés felé?

Publikációk

- Csizmadia Ervin; Lakatos Júlia; Novák Zoltán, Rajnai Gergely; Zsolt Péter (2024): *Kormányzásra várva. A magyar ellenzék nemzetközi és történeti összehasonlításban*. Gondolat kiadó, Méltányosság Politikaelemző Központ.
- Lakatos Júlia (2022): A '68-as hagyomány és konzervatív ellenkultúra. In: *Társadalmi mozgalmak, civil társadalom, emberi jogok. Ünnepi kötet Szabó Máté 65. születésnapjára*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Csizmadia Ervin; Lakatos Júlia; Paár Ádám (2021): Pártdominancia és ellenzék. In: *Uralkodó párt: A Fidesz nemzetközi és magyar összehasonlításban*. Csizmadia Ervin - Lakatos Júlia - Novák Zoltán szerk. Gondolat kiadó, Méltányosság Politikaelemző Központ. p.166-195.

- Lakatos Júlia (2021): A '68-as hagyomány és konzervatív ellenkultúra. In: "1968 tiltakozási hulláma - akkor és most, most és akkor". Szabó Máté szerk. Bibó István Szakkollégium.
- Lakatos Júlia (2021): Tanulhatunk-e a populizmustól? In: Populizmusváltozatok. Mándi Tibor szerk. Bibó István Szakkollégium.
- Lakatos Júlia (2019): Egy adaptált eszme - az amerikai konzervatív ellenkultúra: In: Itt van Amerika. Az amerikai politika hatása Magyarországon. Sebők Miklós - Böcskei Balázs szerk. Athenaeum. p. 287-303.
- Lakatos Júlia (2019): Egy nem (teljesen) nyugatos demokrácia csatlakozása. In: Követési távolság. Európa a magyar nyilvánosság öt szegmensében. Méltányosság Politikaelemző Központ. p. 147-172.
- Lakatos Júlia (2019): Variációk demokráciaféltésre, Ellensúly. p. 23-30.